

Lawbooks

Essential

Inleiding Strafrecht

Mr. B. Constantinescu

1^e druk

STUDYBOOKS B.V. (Lawbooks)

Zeist | 2026

Essentials

Omslagontwerp | mr. B. Constantinescu

Afbeeldingen | mr. A. Postma

Met dank aan mr. B. van Eenennaam

ISBN 9789083421797

© 2026 B. Constantinescu

Alle rechten in deze uitgave zijn voorbehouden aan Studybooks B.V. (hierna: Lawbooks). Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Lawbooks.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl).

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, kan voor de aanwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaarden auteur(s), redacteurs en uitgever(s) deswege geen aansprakelijkheid.

Op alle aanbiedingen en overeenkomsten van Lawbooks zijn van toepassing de Algemene Voorwaarden van Lawbooks. U kunt deze voorwaarden raadplegen via www.lawbooks.nl.

Indien Lawbooks persoonsgegevens verkrijgt is daarop het privacybeleid van Lawbooks van toepassing. Zowel het privacybeleid als het cookiebeleid is raadpleegbaar via de footer, onderaan www.lawbooks.nl.

Inhoudsopgave

INTRODUCTIE

Voorwoord & Leeswijzer	10
Toepasselijkheid Essential	11
Lijst met afkortingen	12

HOOFDSTUK 1 INLEIDING 13

1.1 Kennismaking	13
1.2 Plaatsbepaling	15
1.3 Strafdoeleinden & straftheorieën	17
1.4 Bronnen van strafrecht	19
1.5 De wetboeken	19
1.6 Verhouding met andere rechtsgebieden	20
1.7 RECAP	21

DEEL A: MATERIEEL STRAFRECHT 22

HOOFDSTUK 2 VOORWAARDEN VOOR STRAFBAARHEID 23

2.1 Inleiding	23
2.2 De menselijke gedraging	24
2.3 De wettelijke delictsomschrijving	26
2.4 De wederrechtelijkheid	27
2.5 Verwijtbaarheid (aan schuld te wijten)	29
2.6 Voorbeeld invulling componenten	30
2.7 Complicaties invulling componenten	31
2.8 RECAP	32

Essentials

HOOFDSTUK 3 CAUSALITEIT 33

3.1 Inleiding	33
3.2 Indelingen van delicten	34
3.2.1 <i>De gedraging als bestanddeel</i>	34
3.2.2 <i>Commissiedelicten en omissiedelicten</i>	34
3.2.3 <i>Materieel en formeel omschreven delicten</i>	35
3.2.4 <i>Krenkingsdelicten en gevaarzettingsdelicten</i>	35
3.2.5 <i>Gekwalificeerde delicten en geprivilegieerde delicten</i>	35
3.3 Overige indelingen	36
3.4 Causaliteit	36
3.5 Verschillende theorieën van causaliteit	37
3.6 De leer van de redelijke toerekening	39
3.7 Stappenplan causaliteit	40
3.8 RECAP	42

HOOFDSTUK 4 VERSCHUIVING VAN ELEMENTEN 43

4.1 Inleiding	43
4.2 Wederrechtelijkheid in de delictsomschrijving	43
4.2.1 <i>De reden</i>	44
4.2.2 <i>De gevolgen</i>	47
4.3 De materiële vragen van art. 350 Sv	47
4.4 Wederrechtelijkheid en art. 350 Sv	51
4.5 Ingeblikte wederrechtelijkheid	54
4.6 Schuld als bestanddeel	55
4.7 RECAP	57

HOOFDSTUK 5 HET LEGALITEITSBEGINSEL 58

5.1 Inleiding	58
5.2 Het lex scripta-gebod	59
5.3 Het lex certa-gebod	60
5.4 Het lex stricta-gebod en de interpretatiemethoden	62
5.5 Het verbod op terugwerkende kracht	65
5.6 RECAP	67

HOOFDSTUK 6	DOLUS & CULPA	68
6.1 Inleiding		68
6.2 Dolus		69
6.2.1 Opzet als bedoeling		70
6.2.2 Opzet als zekerheids- of noodzakelijkheidsbewustzijn		70
6.2.3 Opzet als waarschijnlijkheidsbewustzijn		70
6.2.4 Voorwaardelijk opzet: een korte kennismaking		71
6.3 Voorwaardelijk opzet		71
6.4 Culpa		72
6.4.1 Culpoze delicten		72
6.4.2 Gradaties van culpa		73
6.5 Bewuste schuld en voorwaardelijk opzet		73
6.6 RECAP		75
HOOFDSTUK 7	STRAFUITSLUITINGSGRONDEN	76
7.1 Inleiding		76
7.2 Rechtvaardigingsgronden		78
7.2.1 Noodweer		78
7.2.2 Overmacht als noodtoestand		81
7.2.3 Bevoegd ambtelijk bevel		84
7.2.4 Wettelijk voorschrift		85
7.2.5 Het ontbreken van materiële wederrechtelijkheid		85
7.3 Schulduitsluitingsgronden		86
7.3.1 Noodweerexces		86
7.3.2 Psychische overmacht		90
7.3.3 Onbevoegd ambtelijk bevel		92
7.3.4 Ontoerekeningsvatbaarheid		93
7.3.5 Afwezigheid van alle schuld		95
7.4 RECAP		98

Essentials

HOOFDSTUK 8	OVERIGE LEERSTUKKEN	99
8.1 Inleiding		99
8.2 Poging & Voorbereiding		99
8.2.1 Poging		99
8.2.2 Voorbereiding		100
8.2.3 Vrijwillige terugtred		101
8.3 Deelneming		101
8.4 Daderschap		103
8.4.1 Functioneel daderschap		103
8.4.2 Rechtspersoon		103
8.5 Samenloop		104
8.6 RECAP		104
DEEL B: FORMEEL STRAFRECHT		105
HOOFDSTUK 9	INLEIDING STRAFPROCESRECHT	106
9.1 Inleiding		106
9.2 Doel en karakter		106
9.3 Procesfasen		110
9.4 Klassieke uitgangspunten		113
9.5 Beginnselen van een goede procesorde		115
9.6 RECAP		116
HOOFDSTUK 10	PROCESDEELNEMERS	117
10.1 Inleiding		117
10.2 Verdachte		117
10.3 Raadsman		118
10.4 Politie		119
10.5 Openbaar Ministerie		119
10.6 Rechter		120
10.7 Getuige		121
10.8 Deskundige		121
10.9 Slachtoffer		121
10.10 Reclassering		123
10.11 RECAP		123

HOOFDSTUK 11	VOORBEREIDEND ONDERZOEK	124
11.1 Inleiding		124
11.2 Het opsporingsonderzoek		125
11.3 De opsporingsbevoegdheden		126
11.3.1 <i>Vrijheidsbenemende dwangmiddelen</i>		128
11.3.2 <i>Overige dwangmiddelen</i>		128
11.4 De rechter-commissaris		129
11.5 RECAP		130
HOOFDSTUK 12	VERVOLGING	131
12.1 Inleiding		131
12.2 Opportuniteitsbeginsel		131
12.3 Vervolgingsbeletselen		132
12.4 Dagvaarding & tenlastelegging		134
12.5 Alternatieve wijzen van afdoen		136
12.5.1 <i>Onderzoek door de rechter-commissaris</i>		136
12.5.2 <i>Vordering voorlopige hechtenis</i>		137
12.5.3 <i>Sepot</i>		140
12.5.4 <i>Transactie</i>		142
12.5.5 <i>Strafbeschikking</i>		142
12.5.6 <i>Voeging ad informandum</i>		142
12.5.7 <i>Bestuurlijke afdoening</i>		143
12.6 Controle op de vervolging		143
12.7 RECAP		144
HOOFDSTUK 13	ONDERZOEK TER TERECHTZITTING	145
13.1 Inleiding		145
13.2 De rechters, officier van justitie, raadsman en de verdachte		145
13.3 De zitting in chronologische volgorde		146
13.4 Beraadslaging, vonnis en beslissing		147
13.5 RECAP		152

Essentials

HOOFDSTUK 14 **BEWIJSMIDDELEN** **154**

14.1 Inleiding	154
14.2 De eigen waarneming van de rechter	155
14.3 Verklaringen van de verdachte	155
14.4 Verklaringen van een getuige	156
14.5 Verklaringen van een deskundige	157
14.6 Schriftelijke bescheiden	157
14.7 Niet voldaan aan de wettelijke eisen	157
14.8 Bewijsminimumregels	158
14.9 RECAP	159

HOOFDSTUK 15 **RECHTSMIDDELEN** **160**

15.1 Inleiding	160
15.2 Gewone rechtsmiddelen	162
15.2.1 Hoger beroep	162
15.2.2 Cassatieberoep	164
15.3 Buitengewone rechtsmiddelen	166
15.3.1 Cassatie in het belang der wet	166
15.3.2 Herziening	167
15.4 Verwante figuren	168
15.5 RECAP	169

HOOFDSTUK 16 **SANCTIES** **170**

16.1 Inleiding	170
16.2 Straffen	171
16.2.1 Hoofdstraffen	171
16.2.2 Bijkomende straffen	176
16.3 Maatregelen	177
16.4 Factoren	179
16.5 RECAP	180

AFRONDING

Slotwoord	182
Literatuurlijst	183
Jurisprudentielijst	185
Trefwoordenregister	187

VOORWOORD & LEESWIJZER

EEN WOORDJE VAN DE AUTEUR

Fijn dat je hebt gekozen voor *Inleiding Strafrecht* uit de Lawbooks Essential-reeks. Dit boekje richt zich op de basis van het strafrecht zoals deze gedoceerd wordt aan verschillende universiteiten in Nederland. We maken in dit boekje kennis met zowel het materieel strafrecht als het formeel strafrecht.

Omdat dit hoogstwaarschijnlijk je eerste kennismaking is met het strafrecht, zullen wij dit rechtsgebied stapsgewijs behandelen. We beginnen in hoofdstuk 1 met de absolute basis van het strafrecht. Dat betekent dat we kijken naar de totstandkoming en het doel van het strafrecht, alsmede de belangrijkste wetboeken binnen het strafrecht. Vervolgens maken we een onderscheid tussen het materieel strafrecht (DEEL A) en het formeel strafrecht (DEEL B). We maken dit scherpe onderscheid zodat je in één oogopslag ziet welke leerstukken tot het materieel strafrecht behoren en welke leerstukken tot het formeel strafrecht. In de praktijk zijn beide rechtsgebieden uiteraard met elkaar verbonden, maar voor nu is het belangrijk om eerst de basis van het strafrecht onder de knie te krijgen.

We raden je sterk aan om dit boekje eerst eenmaal van kaft tot kaft te lezen, zonder paragrafen en/of hoofdstukken over te slaan. Als je willekeurig onderdelen uit dit boekje leest kan het zijn dat je de verbanden tussen de verschillende leerstukken minder goed begrijpt. Dit boekje is opgebouwd van makkelijk naar moeilijk en alle onderdelen die je als beginnend jurist en/of universitair student moet kennen, zullen in dit boekje de revue passeren.

Na elk hoofdstuk volgt er onder het kopje 'RECAP' een korte, overzichtelijke herhaling van de aldaar behandelde leerstukken. Heb je tijdnoed of wil je snel de essentie herhalen van bepaalde leerstukken, dan raden we je aan om daar een blik op te werpen. De belangrijkste termen die je bij dit rechtsgebied moet kunnen dromen hebben wij voor je in bold gezet.

We wensen je veel plezier met het lezen van dit boekje en uiteraard ook veel succes met de studie.

TOEPASSELIJKHEID ESSENTIAL

VOOR WIE IS DIT BOEKJE GESCHREVEN?

Deze Essential is aanbevolen voor studenten die een van de volgende vakken volgen:

Utrecht University (UU)

Inleiding Strafrecht | RGBUST001

Rijksuniversiteit Groningen (RUG)

Strafrecht 1 | RGPSR00110

Tilburg University (TLS)

Inleiding Straf- en Strafprocesrecht | 670323-B-6

Erasmus University Rotterdam (EUR)

Inleiding Strafrecht | RR113

University of Amsterdam (UvA)

Inleiding Strafrecht | 3011ISX8VY

Vrije Universiteit (VU)

Beginnelen Strafrecht | R_BegstrR

Leiden University (LU)

Inleiding Strafrecht | 21013010

Radboud University (RU)

Straf(proces)recht | JUR-ISTRF

Maastricht University (UM)

Inleiding Straf- en Strafprocesrecht | CRI1021

Open Universiteit (OU)

Inleiding Strafrecht | RB0104

LIJST MET AFKORTINGEN EEN OVERZICHT

AA	Ars Aequi
AG	Advocaat-generaal
Art.	Artikel
ARV	Algemeen Reglement Vervoer
AVAS	Afwezigheid van alle schuld
Awb	Algemene wet bestuursrecht
Awbi	Algemene wet op het binnentreden
DO	Delictsomschrijving
ECLI	European Case Law Identifier
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
Gw	Grondwet
HOvJ	hulpofficier van justitie
HR	Hoge Raad
i.c.	In casu
IVBPR	Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten
jo.	Juncto
MK	Meervoudige kamer
OM	Openbaar Ministerie
OVAR	Ontslag van alle rechtsvervolging
OvJ	Officier van justitie
PG	Procureur-generaal
Rb.	Rechtbank
RC	rechter-commissaris
r.o.	Rechtsoverweging
Wet RO	Wet op de rechterlijke organisatie
Sr	Wetboek van Strafrecht
Sv	Wetboek van Strafvordering
Tbs	Terbeschikkingstelling

HOOFDSTUK 1

INLEIDING

1.1 | Kennismaking

In tegenstelling tot andere rechtsgebieden heeft het strafrecht weinig tot geen introductie nodig. Dit rechtsgebied spreekt het meest tot de verbeelding en door films, series en games is zelfs de doorsnee burger, die meestal geen flauw benul heeft van het recht, enigszins bekend met het strafrecht. Het **strafrecht** ziet op het recht van de overheid om burgers te straffen op grond van normschendingen.¹ Het strafrecht wordt door de overheid uitgeoefend om **eigenrichting** tussen burgers te voorkomen.² Eigenrichting houdt kort gezegd in dat burgers hun geschillen op eigen initiatief oplossen. Dit fenomeen is natuurlijk niet wenselijk en zou tot regelrechte chaos leiden.

Het strafrecht maakt samen met het staats- en bestuursrecht deel uit van het overkoepelende **publiekrecht**. Dat is het recht dat zich bezighoudt met de relatie tussen de staat en de burger. Naast het publiekrecht kennen we natuurlijk ook nog het **civil recht** (privaatrecht). Dit zeer omvangrijke rechtsgebied bekommert zich om de relatie tussen burgers onderling en komt aan bod in andere Essentials.

Het strafrecht valt uiteen in drie rechtsgebieden:³

- **Het materiële strafrecht:** Dit gedeelte regelt in welke gevallen een persoon kan worden gestraft en welke sancties opgelegd mogen worden.
- **Het formele strafrecht:** Dit gedeelte regelt de wijze waarop een persoon dient te worden gestraft. Kortom, het gaat hier om de procedure die gevolgd moet worden indien er een strafbaar feit wordt gepleegd.
- **Het penitentiare recht** (het sanctierecht): Dit rechtsgebied ziet op de voorwaarden waaronder bepaalde straffen mogen worden opgelegd en hoe deze ten uitvoer worden gelegd.

¹ C. Kelk & F. de Jong, *Studieboek Materieel Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2023, p. 1.

² N. Jörg, C. Kelk & A.H. Klip, *Strafrecht met mate*, Deventer: Kluwer 2019, p. 1.

³ M.J. Kronenberg & B. de Wilde, *Grondtrekken van het Nederlandse Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2026, p. 23.

Essentials

Op grond van art. 107 lid 1 Grondwet (hierna: Gw) dient de wetgever het strafrecht en het strafprocesrecht in wetboeken op te nemen. De bepaling spreekt ook van 'afzonderlijke wetten'. Hiermee wordt bedoeld op wetten in formele zin. **Misdrijven** dienen op grond van dit artikel altijd geformuleerd te worden in wetten in formele zin.

Overtredingen kunnen echter ook door 'lagere' wetgevers, zoals de gemeentewetgever, worden vastgesteld. Zie bijvoorbeeld art. 154 lid 1 Gemeentewet. De gemeentewetgever heeft dus binnen bepaalde onderdelen een mate van keuzevrijheid.⁴

Het overgrote gedeelte van het materieel strafrecht vindt men terug in het **Wetboek van Strafrecht** (1886). Het overgrote gedeelte van het formeel strafrecht vindt men terug in het **Wetboek van Strafvordering** (1926). Het penitenciaire recht vinden we verspreid over beide wetboeken en in afzonderlijke regelingen.⁵

In deze Essential staan we stil bij de grondslagen van het strafrecht. Kortom, we behandelen de basisonderwerpen die essentieel zijn voor je eerste kennismaking met dit rechtsgebied (vandaar ook: Inleiding Strafrecht). Dat betekent dat we zowel naar onderwerpen gaan kijken die binnen het formele strafrecht vallen als naar onderwerpen die deel uitmaken van het materiële strafrecht. Dit is nodig om je een goede eerste indruk te geven van het rechtsgebied en dit is ook de wijze waarop de inleidende vakken op de Nederlandse universiteiten het strafrecht aanpakken. Om het overzicht scherp voor ogen te houden zullen we zoveel mogelijk een onderscheid proberen te maken tussen deze twee rechtsgebieden.

We zullen eerst beginnen met het **materiële gedeelte** van het strafrecht, waarbij de focus vooral zal liggen op het Wetboek van Strafrecht, dat het **commune** gedeelte van het strafrecht bevat. Je zou dit aan kunnen duiden als het klassieke gedeelte van het strafrecht. We kennen namelijk ook nog het **bijzonder** strafrecht, dat ziet op veel verschillende delicten, zoals milieudelicten of 'White Collar Crime'.

⁴ K. Lindenberg & H.D. Wolswijk, *Het materiële strafrecht*, Deventer: Kluwer 2026, p. 2.

⁵ M.J. Kronenberg & B. de Wilde, *Grondtrekken van het Nederlandse Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2026, p. 23.

Door het uiteenlopende karakter komt het bijzonder strafrecht terug in verschillende wetten, zoals de Wegenverkeerswet 1994, de Wet wapens en munitie en de Opiumwet. Het bijzonder strafrecht is voor nu nog niet relevant en zal daarom in dit boekje verder buiten beschouwing blijven. Vervolgens gaan we aan de slag met het **formele gedeelte** van het strafrecht. Hierbij zullen we ons uitsluitend focussen op het Wetboek van Strafvordering.

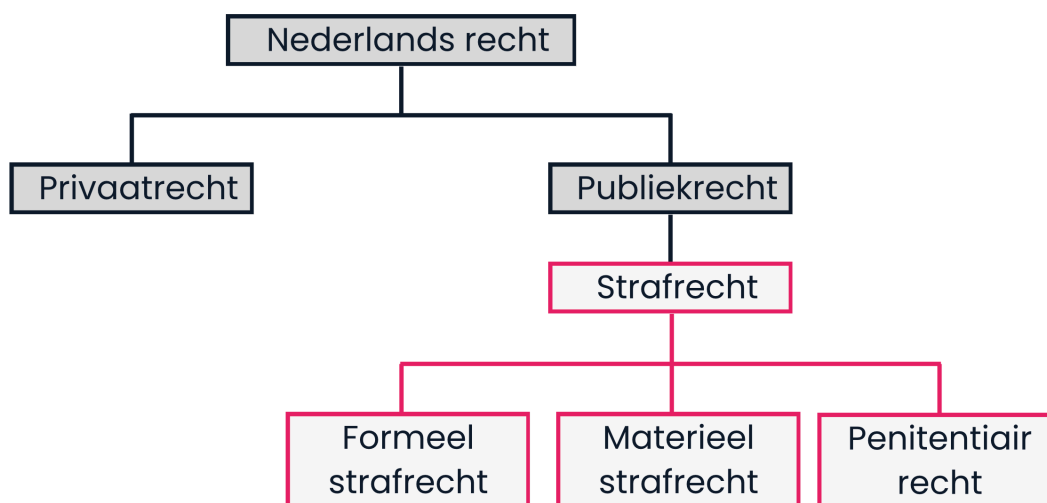
1.2 | Plaatsbepaling

Het voorgaande verhaal over het strafrecht, de plaats in de rechtsorde en de verschillende soorten strafrecht die we kennen, kunnen we ook in een overzichtelijk boomdiagram plaatsen. Het recht in Nederland valt uiteen in:

- Het **publiekrecht**: Dit kan men onderverdelen in:⁶
 - **Staats- en bestuursrecht**: Valt uiteen in:
 - Het staatsrecht;
 - Het bestuursrecht.
 - Het **strafrecht**: Dit valt uiteen in:
 - Het **materieel strafrecht**: Dit rechtsgebied focust zich op de inhoud van het strafrecht. Kortom, de gedragingen die strafbaar zijn. Men kan voorts een onderscheid maken tussen:
 - **Commuun strafrecht**; en
 - **Bijzonder strafrecht**.
 - Het **formeel strafrecht**: Dit rechtsgebied focust zich op de procedure in het strafrecht.
 - Het **penitenciaire recht**: Dit rechtsgebied focust zich op de sancties binnen het strafrecht.
- Het **civiel recht**: Het civiel recht valt uiteen in veel verschillende rechtsgebieden. Deze vallen uiteraard allemaal buiten deze Essential en zullen derhalve niet genoemd worden.

⁶M.J. Kronenberg & B. de Wilde, *Grondtrekken van het Nederlandse Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2026, p. 20.

Essentials

In dit boekje focussen wij ons, zoals reeds gezegd, uitsluitend op de basisonderwerpen van het materiële en formele strafrecht. Het formele strafrecht wordt ook wel **strafprocesrecht** genoemd. Raak dus niet in de war als je deze term ziet staan. Het penitentiaire recht kent een zekere zelfstandigheid en speelt in de eerste fase van je studie doorgaans geen grote rol. Desondanks wordt dit rechtsgebied kort aangestipt in hoofdstuk 16.

Voordat we induiken in het materiële en formele strafrecht willen wij eerst nog wat achtergrondinformatie geven over het strafrecht in het algemeen. In de volgende paragrafen beantwoorden wij daarom de essentiële vragen die het bestaan van het strafrecht ter discussie stellen: waarom straffen wij überhaupt? Wat is het doel van straffen? Hoe kan het straffen van een misdadiger verklaard worden? Wat zijn de bronnen van het strafrecht?

1.3 | Strafdoeleinden & straftheorieën

Nu we kennis hebben gemaakt met het strafrecht is de vervolgvraag die ons te binnen schiet: Wat is het doel van het strafrecht? Anders verwoord: Waarom bestaat het strafrecht en wat probeert het te realiseren? Deze vraag kunnen we globaal beantwoorden door te stellen dat het strafrecht grofweg twee doelen dient:⁷

- **Vergelding:** Het kwaad dat de dader heeft aangericht wordt, door hem een straf op te leggen, vergolden. De vergelding zit hier in de opzettelijke leedtoevoeging.
- **Preventie:** We kunnen twee soorten preventie onderscheiden:
 - **Generale preventie:** Potentiële daders worden door het strafrecht afgeschrikt om strafbare feiten te begaan. Het strafrecht geeft een signaal af dat het plegen van een misdaad wordt gestraft en het strafrecht houdt zo deze groep in het gareel.
 - **Speciale preventie:** Het strafrecht moet voorkomen dat daders die gestraft zijn voor het begaan van een strafbaar feit in de toekomst nog een keer de mist in gaan, omdat zij de nare gevolgen van het strafrecht hebben ondergaan. Kortom, het strafrecht moet recidive voorkomen.

De reeds genoemde doelen van het strafrecht hangen samen met twee groepen theorieën die een rechtvaardiging proberen te zoeken voor het bestaan van het strafrecht. Er zijn in de geschiedenis twee theorieën die het strafrecht proberen te verklaren en te verdedigen:

- **Absolute theorieën:** Deze theorieën zoeken de rechtvaardiging van de straf in vergelding. Binnen deze theorieën is de strafoplegging gericht op het verleden. De daad rechtvaardigt de straf.⁸ Ook bij de **klassieke richting** binnen het strafrecht staat het beginsel van de vergelding voorop.⁹ De klassieke richting is ook het gedachtegoed dat centraal stond bij de inwerkingtreding van het Wetboek van Strafrecht in 1886.

⁷ M.J. Kronenberg & B. de Wilde, *Grondtrekken van het Nederlandse Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2026, p. 22-23.

⁸ K. Lindenberg & H.D. Wolswijk, *Het materiële strafrecht*, Deventer: Kluwer 2026, p. 22-23.

⁹ C. Kelk & F. de Jong, *Studieboek Materieel Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2023, p. 22.

Essentials

- **Relatieve theorieën:** Deze theorieën zoeken de rechtvaardiging van de straf in het effect dat de straf zal hebben op de dader en op de samenleving.¹⁰ Speciale en generale preventie staan binnen de relatieve theorieën voorop. Men kan dus zeggen dat deze theorieën juist gericht zijn op de toekomst, en niet op het verleden. De relatieve theorieën passen bij de **moderne richting** binnen het strafrecht, die sterk gelooft dat de strafbare handelingen buiten de vrije wil van de dader zijn gelegen. Met andere woorden, de dader kan niets doen aan zijn strafbare gedrag en daarom kan vergelding ook niet het uitgangspunt zijn.¹¹

Het Nederlandse strafrecht bevat zowel elementen van de absolute theorieën als van de relatieve theorieën. Men kan dus stellen dat Nederland uitgaat van een **verenigingstheorie**, waarbij zowel vergelding als preventie een rol speelt.¹² In de verenigingstheorie wordt vergelding gezien als de grondslag van de straf en is preventie het doel dat de opgelegde straf beoogt te behalen.

¹⁰ C. Kelk & F. de Jong, *Studieboek Materieel Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2023, p. 21.

¹¹ C. Kelk & F. de Jong, *Studieboek Materieel Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2023, p. 22.

¹² K. Lindenberg & H.D. Wolswijk, *Het materiële strafrecht*, Deventer: Kluwer 2026, p. 27-29.

1.4 | Bronnen van strafrecht

Er zijn traditioneel drie bronnen van strafrecht:¹³

1. De **wet**: De belangrijkste wetten zijn het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering.
2. De **jurisprudentie**: Veel wetsartikelen worden nader toegelicht en uitgekristalliseerd in de jurisprudentie. Denk bijvoorbeeld alleen al aan de uitspraken over de strafuitsluitingsgronden.
3. **Internationale verdragen**: Denk hierbij aan de rechtstreeks erkende mensenrechtenverdragen, zoals het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna: EVRM) en het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (hierna: IVBPR). Ook zijn er verdragen die Nederland verplichten tot het strafbaar stellen van bepaalde feiten.

1.5 | De wetboeken

Het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering vinden hun oorsprong in de inlijving van het Koninkrijk Holland bij Frankrijk (1810). Na de inlijving zorgden de Fransen voor rechtseenheid binnen het strafrecht door slechts twee wetboeken te introduceren:

- Eén Wetboek van (materieel) Strafrecht: **Code Pénal**; en
- Eén Wetboek van Strafvordering: **Code d'Instruction Criminelle**.¹⁴

De Franse Code d'Instruction Criminelle werd in 1838 vervangen door het Nederlandse **Wetboek van Strafvordering**. Dit was aanvankelijk een Nederlandse vertaling van de Code d'Instruction Criminelle. Een meer ingrijpende wijziging van het Wetboek van Strafvordering vond plaats in 1926.

Het duurde tot 1886 totdat de Franse Code Pénal vervangen werd door het Nederlandse **Wetboek van Strafrecht**. Er werden door de jaren heen verschillende pogingen gedaan om het Franse wetboek te vervangen, maar de eerste échte initiatieven kwamen pas in 1870.¹⁵ Het Nederlandse Wetboek van Strafrecht valt uiteen in drie delen:

¹³ K. Lindenberg & H.D. Wolswijk, *Het materiële strafrecht*, Deventer: Kluwer 2026, p. 3-5.

¹⁴ B.F. Keulen & G. Knigge, *Strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2024, p. 11.

¹⁵ K. Lindenberg & H.D. Wolswijk, *Het materiële strafrecht*, Deventer: Kluwer 2026, p. 6.

Essentials

1. Boek 1: De algemene leerstukken die van toepassing zijn op alle delicten;
2. Boek 2: De misdrijven;
3. Boek 3: De overtredingen.

Zoals je hierboven kunt zien, maakt het wetboek een onderscheid tussen misdrijven en overtredingen. Wat is het verschil tussen de twee groepen? In de praktijk komt het erop neer dat misdrijven de 'erge' strafbare feiten zijn en overtredingen de 'lichte' strafbare feiten. Het criterium dat bepaalt of iets een overtreding of een misdrijf is, *is de ernst van het strafbare feit in kwestie*.¹⁶ Het verschil tussen misdrijven en overtredingen hangt ook samen met het onderscheid tussen:

- **Rechtsdelicten:** Dit zijn delicten die iedereen afkeurt en zeer oud zijn (diefstal, moord etc.). Misdrijven zijn dus veelal rechtsdelicten.
- **Wetsdelicten:** Dit zijn delicten die gecodificeerd zijn om de samenleving beter te laten werken, maar niet door iedereen per definitie worden afgekeurd (10 km/u te hard rijden bijv.). Overtredingen zijn veelal wetsdelicten.

Tip van Lawbooks: Als je twijfelt of een strafbaar feit een misdrijf of een overtreding is, moet je gewoon kijken waar de desbetreffende handeling in het wetboek is opgenomen. Later in dit boekje zullen meerdere indelingen van strafbare feiten de revue passeren.

1.6 | Verhouding met andere rechtsgebieden

Naast strafrechtelijke handhaving kennen we ook bestuursrechtelijke handhaving, civielrechtelijke handhaving en tuchtrechtelijke handhaving. Als we kijken naar bestuursrechtelijke handhaving kunnen we concluderen dat de **bestuurlijke boete** hierin een belangrijke rol speelt.¹⁷ Dit zijn boetes die niet door de bestuursrechter worden opgelegd, maar door een (bestuurs)orgaan, zoals de Autoriteit Consument en Markt (hierna: ACM). Dergelijke boetes verschillen niet van de strafrechtelijke boetes, in de zin dat ze beide punitief van aard zijn.

¹⁶ J. de Hullu & P.H.P.H.M.C. van Kempen, *Materieel Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2024, p. 82.

¹⁷ C. Kelk & F. de Jong, *Studieboek Materieel Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2023, p. 44-45.

De oplegging van bestuurlijke boetes levert volgens het EHRM dan ook een criminal charge op.¹⁸ Kortom, het Hof kijkt naar het (punitieve) karakter van de boete en niet zozeer naar de naam die wij plakken op de boete. Hebben we te maken met een boete die kwalificeert als een criminal charge? Dan moet de boete aan bepaalde procedurele waarborgen voldoen. De regels omtrent de bestuurlijke boete zijn opgenomen in titel 5.4 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb). Voor nu blijft de bestuurlijke boete buiten beschouwing.

1.7 | RECAP

In Nederland gaan wij uit van de verenigingstheorie. Dat houdt in dat het strafrecht binnen Nederland twee doelen dient, namelijk vergelding en (speciale/generale) preventie. Het strafrecht maakt onderdeel uit van het publiekrecht en valt uiteen in het formeel strafrecht, het materieel strafrecht en het sanctierecht. Het materieel strafrecht valt uiteen in gemeen strafrecht en bijzonder strafrecht.

Binnen dit boekje focussen we ons op de grondslagen en beginselen van het materieel strafrecht en van het formeel strafrecht. Het materieel strafrecht komt voornamelijk terug in het Wetboek van Strafrecht en het formeel strafrecht is grotendeels opgenomen in het Wetboek van Strafvordering. Beide wetboeken vinden hun basis in de inlijving van het Koninkrijk Holland bij Frankrijk in 1810. Deze wetboeken zijn een belangrijke bron van het strafrecht. Andere bronnen zijn internationale verdragen en uitspraken van rechters (jurisprudentie).

Tip van Lawbooks: We beginnen zo meteen met DEEL A: het materieel strafrecht. Later in deze Essential gaan we aan de slag met DEEL B: het formeel strafrecht. We hebben deze verdeling gemaakt zodat je in één oogopslag ziet welke leerstukken tot het materieel strafrecht behoren en welke tot het formeel strafrecht.

¹⁸ C. Kelk & F. de Jong, *Studieboek Materieel Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2023, p. 46-47.